

SİYASET PSİKOLOJİSİ NEDİR?

Uzm. Psk. Özlem D. Gümüş*

Siyaset psikolojisi disiplinler arası bir alandır. Psikolog, siyaset bilimci, tarihçi, psikiyatrist, sosyolog, antropolog, hukukçu ve eğitimci gibi birçok uzman bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir. Bu makale boyunca bu geniş alan tanıtılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın genel çerçevesini, siyaset psikolojisinin tarihi, gelişimi, üniversitelerdeki yeri ve alanın bazı temel konuları oluşturmaktadır.

Tarihi, antik çağlara da dayandırılabilen siyaset psikolojisi, disiplin olarak 1. ve 2. Dünya Savaşları sırasında ortaya çıkmıştır. Yoğun bilgi birikimi, bilimsel yöntemlerin kullanımındaki güven ve teknolojik gelişmeler, siyaset psikolojisinin siyaset bilimi ve psikolojinin bir çocuğu olarak doğmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca, siyasi karışıklığın artması, 1. Dünya savaşının akıldışı ve yıkıcı etkileri, modern totaliter rejimlerin yükselişi, kitle iletişim araçlarının yaygın olarak propandada amaçlı kullanımı 'siyaset' ve 'psikoloji' arasındaki ilişkinin anlaşılmasını zorunlu kılmıştır (Deutsch & Kinnvall, 2002).

Siyaset ve psikoloji arasındaki ilişki ilk olarak Chicago Üniversitesi öğretim üyesi Charles Meriam tarafından kurulmuştur. Ancak, disiplinin kurucusu olarak Meriam değil de onun öğrencisi Harold D. Lasswell kabul edilmektedir (Deutsch & Kinnvall, 2002). Lasswell' in çalışmalarının siyaset psikolojisinin tanınmasında ve gelişmesinde çok önemli katkıları olmuştur. Aşağıda, siyaset psikolojisinin gelişimini izlemek açısından faydalı olabileceği düşünüldüğünden, Lasswell'ininkilerle birlikte alanda yazılmış bazı kitapların kronolo-

*Atılım Üniversitesi Öğretim Görevlisi

jisi verilmektedir. Verilecek olan bu liste, *The Journal of Abnormal and Social Psychology* (1921'den beri), *The Journal of Social Issues* (1945'ten beri) ve *Political Psychology*' de yayınlanan makaleleri ve Knutson' un (1973) *Handbook of Political Psychology*'si gibi makalelerin bir araya getirildiği kitapları dışarıda bırakmaktadır. Ward' ın (2002) oluşturduğu bu liste şöyledir:

- *Psychopathology and Politics* (Lasswell, 1930),
- *World Politics and Personal Insecurity* (Lasswell, 1935)
- *Escape from Freedom* (Fromm, 1941)
- *Power and Personality* (Lasswell, 1948)
- *Psychological Frontiers of Society* (Kardiner, 1949)
- *The Authoritarian Personality* (Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinson, & Sanford, 1950)
- *The Lonely Crowd* (Reisman, 1950)
- *Childhood and Society* (Erikson, 1950),
- *The Operational Code of the Politburo* (Leites, 1951)
- *The Psychology of politics* (Eysenck, 1954)
- *Eros and Civilization* (Marcuse, 1955)
- *Woodrow Wilson and Colonel House* (George & George, 1956)
- *Opinions and Personality* (Smith, Bruner, & White, 1956)
- *Structure of Freedom* (Bay, 1958)
- *Young Man Luther* (Erikson, 1958)
- *Freedom and Culture* (Lee, 1959)
- *Political Socialization* (Hyman 1959)
- *Life Against Death* (Brown, 1960)

- *Open and Closed Mind* (Rokeach, 1960)
- *The American Voter* (Campbell, Converse, Miller, & Stokes, 1960)
- *Small Groups and Political Behavior* (Verba, 1961)
- *Political Ideology* (Lane, 1962)
- *Personality, Politics and Nation Building* (Pye, 1962)
- *Thought Reform and the Psychology of Totalism* (Lifton, 1963)
- *Human Nature in Politics* (Davies, 1963)
- *The Civic Culture* (Almond, & Verba, 1963)
- *The Symbolic Uses of Politics* (Edelman, 1964)
- *Children and Politics* (Greenstein, 1965)
- *The Lawmakers* (Barber, 1965)
- *The revolutionary Personality* (Wolfenstein, 1967)
- *Psychological Dimensions of Foreign Policy* (De Rivera, 1968)
- *Obedience to Authority* (Milgram, 1969)
- *Children in the Political system* (Easton, & Dennis, 1969)
- *Ghandi's Truth* (Erikson, 1969)
- *Personality and Politics* (Greenstein, 1969)
- *Studies in Machiavelianism* (Christie, & Geis, 1970)
- *White Racism* (Kovel, 1970)
- *Victims of Groupthink* (Janis, 1972)
- *Presidential Character* (Barber, 1972)
- *The Psychology of Conservatism* (Wilson, 1973)
- *The Power Motive* (Winter, 1973)

Siyaset psikolojisinin geçmişini anlamaya yönelik çalışmalarıyla dikkat çeken Catelleni (1995), her on yıldaki değişimlere göre siyaset psikolojisinin tarihini özetlemektedir. Ona göre, 1940 ve 50'lerde kişilik özelliklerinin siyasi davranıştaki (özellikle liderin davranışındaki) rolüne odaklanılmıştır. Siyasi davranışta bulunabilme, çocukluk dönemine dayanan ve psiko-analitik terminolojiyle açıklanabilecek dengeli bir kişilik özelliğinin sayesinde mümkündür. Adorno ve arkadaşlarının otoriteryan kişilik kuramı bu döneme örnek olabilecek bir çalışmadır (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson, & Sanford, 1950).

Sonraki yirmi yılda (1960 ve 70'lerde) kamuoyu ve 'seçme davranışı'na ilişkin çalışmalarda büyük bir patlama olmuştur. Yapılan geniş çaplı araştırmalara göre, denekler siyasi tercihte bulunurlarken sınırlı bilgi kullanmaktadırlar. Bu yüzden seçmenlerin mantıksız davrandıkları sonucuna varılmıştır. Söz konusu tarihlere bu durum 'aile etkisi' ya da 'sosyalleşme' nin rolü ile açıklanmıştır (Catelleni, 1995).

Catelleni' ye (1995) göre, 1970'lerden 80'lere kadar, dikkatler tutum ve davranışlardan bilgi işleme mekanizmalarına, motivasyona dayalı açıklamalardan, bilişsel yeteneklere dayalı açıklamalara çevrilmiştir. Bir dizi araştırmada, siyasi biliş anlaşılmasına çalışılmış ve siyasi davranışın mantıksız olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, bilgi işleme konusunda insanların sınırlı kapasitesine dikkat çekilmiştir.

Günümüzde ise siyaset psikolojisi, bağlamsal ve kurumsal etkilere, özellikle kültüre vurgu yapmaktadır. Savunulan en önemli düşünce ise, doğru ve gerçeğe ilgili düşüncelerimizi doğrudan dünyayla etkileşim yoluyla kazanamayacağımız, bunların biraz da kültürümüzün ürünü olduğu gerçeğini kabul etmemizin gerekliliğidir (Rosenberg, 2002).

Siyaset psikolojisinin tarihini şekillendiren büyük ölçüde bu alandaki bilim adamlarının yaptıkları çalışmalardır. Bu nedenle, sonraki bölümde bu bilim adamlarının yoğunlukla buldukları üniversite ve açtıkları siyaset psikoloji yüksek lisans programları hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Üniversitelerde Siyaset Psikolojisi

Siyaset psikolojisi alanındaki ilk yüksek lisans programı, 1970' lerde, Milli Bilim Fonu'nun desteğiyle hem psikoloji hem de siyaset bilimi alanında, çift ana dal olarak, Yale Üniversitesi'nde açılmıştır. Bu programda öğrenciler hem siyaset bilimi hem de psikoloji dersleri almakta, ancak tezlerini yalnızca siyaset psikolojisi alanında yazmaktaydılar. Program, 'gerçek anlamda disiplinler arası bir çalışma, her iki alanı çok iyi bilmekle mümkündür' temel görüşüne dayanmaktaydı. Disiplinler arası çalışma yapanların çoğu, yalnızca bir alanı çok iyi bilenlerden yani, kendi alanlarında profesyonel, diğerinde amatör olan kişilerden oluşmaktaydı. Yale Üniversitesi bu sorunun çözümü için yukarıda sözü edilen yolu izlemiştir. Ancak, takip eden programlar aynı hassasiyeti devam ettirememiştir (Ward, 2002). On yıl sonra, 1982' de New York Devlet Üniversitesi ve Wisconsin Üniversitesi, 1988'de New York Şehir Üniversitesi, 1989'da Kaliforniya Üniversitesi (Irvine), 1990'da Ohio Devlet Üniversitesi, Minnesota ve George Washington Üniversitesi'nde siyaset psikoloji yüksek lisansı açılmıştır. Amerika dışındaki üniversitelerdeki program sayısı azdır; Melbourne, Özgür Berlin, Kopenhag, Yahudi ve Londra Ekonomi Üniversitesi Siyaset Psikoloji programları bunların arasında yer almaktadır (Ward, 2002). Ülkemizde ise, lisansüstü programlarda siyaset psikolojisi derslerine yer verilse de (örneğin, Ankara Üniversitesi'nde sosyal psikolo-

ji yüksek lisans öğrencileri Siyaset Psikolojisi dersi almaktadır), bu adla açılmış bir yüksek lisans ya da doktora programına rastlanmamaktadır.

İzleyen bölümde artık kurumsal bir kimlik kazanmış siyaset psikolojisi alanının temel bazı konuları tartışılacaktır.

Önemli Siyaset Psikolojisi Konuları

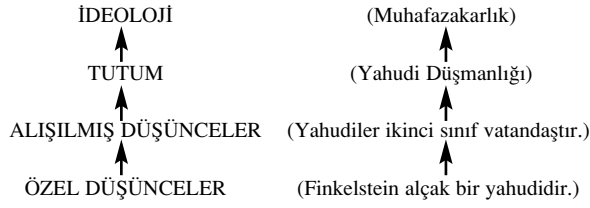
Siyaset psikolojisi disiplin olarak kurulduğundan bu yana alanda, burada da sırasıyla özetleri verilecek olan, siyasal ideoloji, siyasal katılım, siyasal kampanya ve siyasal sosyalleşme gibi konularda etkili çalışmalar yapılmıştır.

1- Siyasal İdeoloji

Siyasal ideoloji dendiğinde akla ilk gelen isimlerden biri Eysenck'tir. Eysenck siyasal tutumların dört basamaklı olarak sınıflandırılabilirliğini öne sürmektedir. Bu basamakların en alt seviyesinde birbiriyle ilişkisiz ve birbirinden türetilmeyecek 'özel düşünceler' bulunmaktadır. "Bu düşünceler kendilerinden ileriye gidemez ve bu düşüncelere sahip kişilerin kişilik özellikleri ya da ideolojileri hakkında bir ipucu vermezler" (Eysenck, 1954, s.111). İkinci sırada, kişinin kişilik yapısını oluşturan ve tekrarlanabilir 'alışılmış düşünceler' gelmektedir. Üçüncü sırada ise, birçok düşünceden oluşarak belli bir konu hakkında kişinin bilişsel, duygusal ve davranışsal yönelimini oluşturan 'tutumlar' vardır.

Ancak, Eysenck'e göre, "tutumlar da birbirinden bağımsız değildir, bunlar da tutum-üstü diye adlandırılacak 'ideoloji'lere bağlıdır" (Eysenck, 1954, s.113). Eysenck'in bakış açısı Yahudi düşmanlığına ilişkin bir örnekle açıklanabilir.

Örnek:

Eysenck'e göre muhafazakarlık-radikallik, sol-sağ gibi siyasi ideolojileri özetleyen bir boyuttur. Sol-sağ ayrımı ilk defa 1789 Fransız İhtilali sırasında partilerin bir at nalı şeklinde dizilişiyile ortaya çıkmıştır. Bu bilgiye göre, radikaller konuşmacının sol tarafında, muhafazakarlar sağında, merkezde ise liberaller oturmaktadır. Daha sonra bu oturma konumları, 19 ve 20. yüzyılda Batı Avrupa ve Amerika'daki siyasi ideolojileri tanımlamakta kullanılan popüler kavramlar haline gelmiştir (Braungart, 1986).

2- Siyasal Katılım

Siyasal katılım, yalnızca oy verme, protestoya katılma, devrimsel davranış, bir hükümete hizmet vermek gibi etkinliklerden öte, daha genel bir olgudur ve pek çok eylemi içermektedir. Rosen ve Salling (1971), deneklerin siyasi katılım düzeyini ölçmek için anketlerinde aşağıdaki maddelere yer vermişlerdir.

1. Var olan bir siyasi bir politikayı desteklemek veya politika değişimi için herhangi bir dilekçe imzaladınız mı?
2. Gerekli bir değişiklik için hiç imza toplama eyleminde buldunuz mu?
3. Siyasi bir lider ya da siyasi bir parti için çalıştınız mı?
4. Yerel ya da milli politikayı etkilemeyi hedefleyen bir gösteri ya da toplantıya katıldınız mı?

5. 'Genç Demokratlar, Genç Cumhuriyetçiler' gibi etkin siyasi gruplara üye oldunuz mu?

6. Lise başkanlığı, öğrenci temsilciliği gibi görevler aldınız mı?

7. Dergi ve gazetelerden siyasi olayları düzenli takip eder misiniz?

8. Siyasi içerikli bir rozet taktınız mı?

9. Siyasi bir lider veya mesele için 'tampon çıkartması' yaptınız mı?

10. Toplumsal değişimi hedef alan bir grubu temsil ettiniz mi?

Siyasal katılımın az olmasına yönelik, sosyolojik bakış açısıyla yapılan açıklamalara göre, göç ve grup bağlarının kopmasıyla insanlar siyasi olarak daha az duyarlı hale gelmişlerdir (Sears, 1987). Diğer yandan, siyasi katılımı bireysel boyutta inceleyen araştırmacılar, siyasi katılımın çok olmasının sağlıklı kişilik özelliği, yüksek kendine-saygı, güçlü benlik-tatmini gibi değişkenlerle açıklanabileceğini savunmaktadırlar (Knutson, 1973).

Siyasi liderleri araştıran psiko-biyografik araştırmalar, verilere ulaşılabilirlik açısından ve bu tarz araştırmalardaki yorumların araştırmacıların kendi görüşlerinden etkilenebileceği düşüncesiyle çok eleştirilmektedir. Yine de kısıtlı yöntemlerle araştırılan Nixon, Lenin, Wilson, Lincoln ve Roosevelt'in kişiliklerinin ve kendilerine olan güvenlerinin son derece sağlam olduğu bulunmuştur (Glad, 1973).

3-Siyasal Kampanyalar

Stone (1998,s.1), kitabında Mao Zedong' tan bir alıntı yapar: 'Siyaset kan dökülmeyen bir savaş, savaş ise kan dökülen bir siyasettir.' Günümüz kampanyalarını anlayabilmek için bu kısımda bir analogiye yer verilecektir. Acaba gerçekten

siyaset bir savaş mıdır? Goodwin (1998), siyasal kampanyalar ve Çin savaş teknikleri arasında çok ciddi paralellikler saptamıştır. Şimdi sırasıyla bunları inceleyelim:

Kazanırken:

Saldırı için askerleri gönder: Rakiplerin için olumsuz reklam yap (Feder, 2000), yeni bir vergi politikası oluştur, yandaşların için mitingler düzenle ve onları cesaretlendir.

Rakibinle yüz yüze:

Gülcüğün altında bıçak gizle: Her zaman barışsever gözük ama bir yandan da bıçağı kullanmaya hazır ol.

Şeftaliler için erikleri kurban et: Bütün oyları alamayacağını, şampiyon olmayacağını da düşün, yapman gereken toplayabileceğin kadar puan toplamak.

Saldırırken:

Yılanı uyandırmak için yere vur: Rakibinin ilgisini çekmek için bazı manevralar yap.

Kaplanı dağlara doğru çek: Avantajlı durumdayken asla rakibine saldırma, durumunun bozulmasını bekle ve bunun için çabala.

Kargaşa varken:

Ateşin altından çekil: Rakibine hiçbir koz verme, yalnızca ‘ev ödevi’ni yap, yani zayıf durumunun sebeplerini araştır. Pek tabii ki senin de hataların olabilir, çünkü sen Ronald Reagan gibi ‘teflon başkan’ değilsin ki yaptığın hataları insanlar ‘istisnalar kaideyi bozmaz’ zihniyetiyle değerlendirsin.

İlerlerken:

Çürük tahtaların yerini çelik sopalarla değiştir: Rakibini gözünde büyüteceğine, zayıf taraflarını görmeye çalış.

Misafir değil ev sahibinin rolünü oyna: Edilgen durumu etkin duruma çevir. Diğerlerinden geriye ‘saldırı için hazırlanıyoruz’ imajı ver. Emin ol ki birkaç gün içinde size saldıracaklar ve ortam yine size kalacaktır.

Kaybederken:

Teslim olmak yenilgidir: Gerilerdeyseniz yapacağınız tek şey yenilgiyi zafere dönüştürmek için argümanlarınızı tekrarlamak olacaktır. Seçimleri kazanamamış olabilirsiniz ama kendinize, partinize ve düşüncelerinize olan saygınızı kaybetmeyin. Unutmayın ki her zaman yeni bir seçim daha vardır.

Bu stratejilerden sonra belki de kampanyaları savaş gibi görmeye başladınız bile. Ancak, herkesin aynı şekilde gördüğünden emin olamayız, çünkü yetiştiriliş tarzı, sosyalleşme süreci bu tarz düşünceler üzerinde oldukça etkilidir. Bu bağlamda siyasal sosyalleşme sürecinden söz etmek yerinde olacaktır.

4- Siyasal Sosyalleşme

Bu süreç herkesin yaşadığı, çeşitli basamaklardan oluşan, siyasal dünyayı anlamlandırma sürecidir. Niemi (1973), bu basamaklara sırasıyla şu isimleri vermiştir: 1-politikleştirme, 2-kişileştirme, 3-idealleştirme ve son olarak 4-kurumsallaştırma.

Politikleştirme, çocuğun aileden ve okuldan daha üstte bir otorite olduğunu kavramasıdır. Yedi ve 8 yaşlarında destek, itaat ve saygı talep eden dıştan bir gücün farkına varırlar. Bu farkındalıklar erken yaşta siyasal görüşlerin oluşmasını sağlar.

Kişileştirme, çocukların siyasal otoriteleri tek bir kişi-cumhurbaşkanı ya da polis- aracılığıyla kavraması anlamına gelmektedir. Bu bulgular, kişilerin bilişsel sınırlılıklarına işaret eder, çünkü, cumhurbaşkanını öğrenmek ‘parlamento’ gibi

karmaşık bir oluşumu öğrenmekten daha kolaydır.

İdealleştirme, çocukların siyasal otoriteleri güvenilir, iyi huylu ve yardımsever algılamalarıdır. Politikacıların ihtiyacımızın olduğu her zaman bize yardım ettiğini, hemen hemen hiç hata yapmadıklarını ve herhangi birisinden daha çok şey bildiklerini düşünürler. Birçok çocuk hükümette yapılan her şeyin, her zaman en iyi amaçlara hizmet ettiğini düşünmektedir.

Son olarak kurumsallaştırma, insandan bağımsız, hükümet, kongre gibi kavramların öğrenildiği aşamadır. Bu aşamada, daha önce bahsedilen cumhurbaşkanı, polis gibi figürlerin şahsına yapılan atıflar kurumlara yönlendirilir.

Çocuklar büyüdükçe kafalarındaki imajlar çok çabuk ve çarpıcı bir şekilde değişir. Zamanla birey yerine kurumları daha fazla telaffuz etmeye ve bireylerin hatalarını daha çabuk anlamaya başlarlar. Bireyleri artık sahip oldukları pozisyondan bağımsız değerlendirebilirler.

Siyasal düşüncelerin oluşumu üzerinde ailenin çok büyük etkisi vardır, örneğin solcu ailelerin çocuklarının genelde solcu, sağcılarınkinin de sağcı olma yönünde ciddi bir eğilimleri vardır (Thomas, 1971; Himmelweit, 1983). Ancak, zamanla ailenin etkisi azalır ve yerini diğer çevresel değişkenlere bırakır (Ozankaya, 1966).

Ailenin siyasal düşünce üzerindeki rollerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Searing, Schwartz, & Lind, 1973):

1- Aile mevcut siyasal otoriteyi destekleyici değerleri aktarır (Destekleyici kuram)

2- Yaşlı neslin siyasal değerlerini genç nesle aktardığı için bir devamlılık sağlar (Devamlılık kuramı).

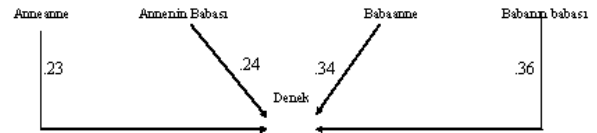
3- Aile devletin idare şekli adına örnek teşkil eder (Uygunluk kuramı)

4- Ailede öğrenilen siyasal değerler içselleştirildiği için uzun süre etkili olur (İlk etki kuramı)

5-Ailede öğrenilen siyasal değerler çocukluk ve ileri yaşlarda karşılaşılan diğer uyarıcılara ve-rilecek olan tepkileri büyük ölçüde şekillendirir (Yapılandırıcı kuram).

Bu kuramlar, bazen tutarsız sonuçlar ortaya koysalar da genel olarak literatürde destek görmüşlerdir.

Jennings ve Niemi'ye (1971) göre, siyasal sosyalleşme sürecinde aile içindeki en etkili kişi babadır. Babanın etkisi annenin tarafsız olduğu zamanlarda daha fazladır. Annelerin partizan olduğu durumlarda ise çocuk daha çok annenin görüşüne yatkınlık göstermektedir. Beck ve Jennings' in (1972) çalışmasında ise geniş ailenin etkisi de hesaba katılmış ve baba tarafının anne tarafından daha baskın olduğu bulunmuştur.

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi baba tarafı yani babaanne ve babanın babası çocuğun düşüncesi üzerinde anne tarafına göre belirgin bir şekilde daha etkilidir.

Sonuç

Bu makalede siyaset psikolojisi alanı tanıtılmaya çalışılmıştır. Özellikle ülkemizde çok yeni tanınmaya başlanan bu alanın kurucuları, dünyadaki gelişimi, yaygınlığı ve araştırma konularına ilişkin bazı temel bilgiler aktarılmak istenmiştir. Sistematikleşmiş bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlardan dolayı kimi noktalar tüm yönleriyle tartışılmamıştır. Kuşkusuz bu boşluk, giderek

artan disiplinler arası çalışmalarla kapatılacaktır. Ayrıca, özellikle Türkiye’de yapılacak olan çalışmalar, önceki çıkarımların kültürler arası geçerliliğinin sınanmasının yanında, kültürümüze özgü saptamalarla alana renklilik katacaktır.

Kaynaklar

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswick, E., Levinson, D.J., Nevitt Sanford, R. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Norton & Company.
- Beck, A.P., & Jennings, M.K. (1972). Parents as ‘middlepersons’ in political socialization. *The Journal of Politics*, 37, 83-107.
- Braungart, R.G. (1986). Moderate-extreme and left-right sources of youth politics: A typology. *Journal of Political and Military Sociology*, 14, 199-213.
- Catellini, P. (1995). Political Psychology. In Semin & Fiedler, *Applied Social Psychology*, pp. 282-311. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Deutsch, M., & Kinnvall, C. (2002). What is Political Psychology? In K.R. Monroe (Ed.), *Political Psychology*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Eysenck, H.J. (1954). *The Psychology of Politics*. New York: Frederick A. Praeger, Inc.
- Feder, D. (2000). ‘Negative’ Ads often more good than bad. *Human Events*, 56,3,10-13.
- Glad, B. (1973). Contributions of Psychobiography. In J.N. Knutson (Ed.), *Handbook of Political Psychology* (pp. 296-322) San Francisco: Jossey-Bass.
- Goodwin, B.S. (1998). Campaign stratagems. *Campaigns & Elections*, 19,8,44-46.
- Himmelweit, H.T. (1983). Political socialization. *International Social Science Journal*, 86, 237-256.
- Jennings, M.K. & Niemi, R.G. (1971). The division of political labor between mothers and fathers. *The American Political Science Review*, 65, 69-82.
- Knutson, J.N. (1973). Personality in the study of politics. In: J.N. Knutson (Ed.), *Handbook of Political Psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Niemi, R.G. (1973). Political socialization. In: J.N. Knutson (Ed.), *Handbook of Political Psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Özankaya, O. (1966). *Universite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri* (Political Tendencies of University Students). Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Rosen, B., & Salling, R. (1971). Political participation as a function of internal-external locus of control. *Psychological Reports*, 29,880-882.
- Rosenberg, S. (2002). Reconstructing Political psychology: Current obstacles and new direction. In K.R. Monroe (Ed.), *Political Psychology*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Searing, D., Schwartz, J.J., & Lind, A.E. (1973). The structuring principle: Political socialization and belief systems. *American Political Science Review*, 67, 425-442.
- Sears, D.O. (1987). Political Psychology. *Annual Review of Psychology*, 38, 229-255.
- Stone, L.A. (1998). *Notes toward a definition of politics*. ATS Publication: Ankara.
- Thomas, L.E. (1971). Family correlates of student political activism. *Developmental Psychology*, 4 (2), 206-214.
- Ward, D. (2002). Political Psychology: Origins and Development. In K.R. Monroe (Ed.), *Political Psychology*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.